

РОЗДІЛ 7. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ,
СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКАРЕАЛЬНИЙ ПРОГРЕС ТА СТАНДАРТИ
ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ КРАЇН ЄВРОПИREAL PROGRESS AND STANDARDS
OF HUMAN DEVELOPMENT IN EUROPE

УДК 336

Гернего Ю.О.к.е.н., доцент кафедри корпоративних
фінансів і контролінгу
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»**Василишена Т.В.**студент
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

У статті обґрунтовано теоретико-методологічні основи оцінювання параметрів реального прогресу та стандартів людського розвитку на прикладі країн Європи. Наведено критерії вибору розвинених країн Європи згідно з міжнародними індексами людського розвитку. Зокрема, розглянуто позиції вибраних країн Європи згідно з критеріями Індексу людського розвитку, Індексу людського капіталу, Індексу інклюзивного розвитку, Індексу соціального розвитку та Індексу процвітання. Узагальнено критерії вибору країн за конкурентоспроможністю та релевантністю параметрів збалансованого людського розвитку в Європі. Зроблено порівняльний аналіз тенденцій зміни ВВП та Індексу реального прогресу розвинених країн Європи. Визначено параметри збалансованого людського розвитку. Це дало змогу дослідити відповідні рейтинги та їх структурні компоненти та відзначити синергетичний ефект поєднання соціальної та економічної компонент.

Ключові слова: людський розвиток, соціально-економічний розвиток, індекс людського розвитку, реальний прогрес, людський капітал.

В статье обоснованы теоретико-методологические основы оценивания парамет

тров реального прогресса и стандартов человеческого развития на примере стран Европы. Приведены критерии выбора развитых стран Европы согласно с международными индексами человеческого развития. В частности, рассмотрены позиции выбранных стран Европы согласно с критериями Индекса человеческого развития, Индекса человеческого капитала, Индекса инклюзивного развития, Индекса социального развития и Индекса процветания. Обобщены критерии выбора стран по конкурентоспособности и релевантности параметров сбалансированного человеческого развития в Европе. Сделан сравнительный анализ тенденций изменения ВВП и Индекса реального прогресса развитых стран Европы. Определены параметры сбалансированного человеческого развития. Это позволило исследовать соответствующие рейтинги и их структурные компоненты и отметить синергетический эффект сочетания социальной и экономической компонент.

Ключевые слова: человеческое развитие, социально-экономическое развитие, индекс человеческого развития, реальный прогресс, человеческий капитал.

The theoretical and methodological bases of real progress and human development standards estimation for particular European countries are researched in the current article. The criteria of the main highly-developed European countries choice in accordance with international human development indices are analyzed. The sustainable human development is considered as sustainable social and economic growth, sustainable development of education, health cares and culture. The positions of individual European economies are analyzed in accordance with the main indices that characterize the educational, health care and cultural components of sustainable human development. The primary selection of particular European countries is connected with their leading positions in accordance with a number of criteria for competitiveness and sustainable human development parameters relevance. The first group of chosen countries includes some countries (Norway, Sweden, Finland), with the strongest national economies worldwide, considering the latest available data within the Human Development Index (HDI). However, there is a second group of countries, which play an important role in modern society, namely: Germany, Great Britain and France. Such countries are considered both to be the leading players within international markets and foreign countries with sustainable economy and society. The leading European countries positions analysis within the leading international ratings shows that the economic component of the national economies development correlates with the social component. It is concerned that modern indicators of human development characterize the possibility of integrating social components with economic ones, which ensures balance of human development parameters. The practice of assessing the standards of human development in Europe makes it possible to draw the measure of conclusions. This creates the possibility to determine the appropriate rankings and their main structural components that allows highlighting the synergistic effect of the combination of the social and economic component.

Key words: human development, social and economic development, human development index, real progress, human capital.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство висуває низку додаткових вимог до параметрів конкурентоспроможності національної економіки на міжнародних ринках. Зокрема, в розвинених країнах світу поряд із традиційними економічними індикаторами (зокрема, ВВП на рівні національної економіки, дохід і прибуток на рівні суб'єкта господарювання) усе більшого значення набувають індикатори конкурентоспроможності соціальної сфери (зокрема, рівень та якість життя, рівень освіченості,

здоров'я нації). Однією з найбільших цінностей на міжнародних ринках стає збалансування людського розвитку, яке полягає в рівномірному соціально-економічному зростанні, збалансованому розвитку освіти, охорони здоров'я та культури.

Популяризація постулатів збалансованого людського розвитку на практиці зумовила поглиблення концептуальних засад дослідження, зокрема важливо звернути увагу на практику субагрегації індикаторів збалансованого людського

розвитку на регіональному, субрегіональному та національному рівнях, адже це дасть змогу зосередити увагу на наявних регіональних та національних диспропорціях, концептуально дослідити фактори та тенденції зміни індикаторів збалансованого людського розвитку залежно від економічних, соціальних та культурних диспропорцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми, пов'язані з визначенням параметрів людського розвитку, а також їх кількісним та якісним оцінюванням, знайшли своє відображення не лише в працях провідних зарубіжних та вітчизняних фахівців, але й у численних міжнародних та регіональних індексах. Людський розвиток посів чільне місце в дослідженнях значної кількості спеціалізованих міжнародних, регіональних та національних організацій. Так, у 1990 році група економістів на чолі з пакистанцем Махбубом-уль-Хаком у звітах про людський потенціал в межах програми розвитку ООН (UNO) розробила Індекс людського розвитку (*Human Development Index, HDI*), який в окремих джерелах трактується як Індекс гуманітарного розвитку [1]. У США концептуальні засади поєднання соціальної та економічної компонент віднайшли прояв у 1995 році в дослідженнях експертів організації "Redefining Progress". Як наслідок, створений Індекс реального (справжнього) прогресу (*Genuine Progress Indicator, GPI*) [2]. Також зусиллями експертів Всесвітнього економічного форуму щорічно розраховується Індекс розвитку людського капіталу (*Human Capital Index, HCI*) [3]. У 2018 році в межах Всесвітнього економічного форуму представниками ініціативи «Формування майбутнього економічного прогресу» опубліковано Індекс інклюзивного розвитку (*Inclusive Development Index, IDI*) [4]. За підтримки "Fundación AVINA", "Deloitte Touche Tohmatsu Ltd." (Deloitte Global) та Фонду Сколла, а також фінансових спонсорів "Cisco", "Compartamos Банко" і Фонд Рокфеллера з 2013 року американською некомерційною організацією "Social Progress Imperative" здійснюються розрахунки Індексу соціального розвитку (*Social Progress Index, SPI*) [5]. З 2008 року аналітичним центром зі штаб-квартирою в Лондоні "Legatum Institute" проводиться розрахунок Індексу процвітання (*Prosperity Index, PI*) [6]. Серед вітчизняних та зарубіжних авторів теоретико-прикладним аспектом визначених питань займалися Р. Солоу, А. Сен, С. Стерн, Дж. Раулс, А. Пігу, Л. Антонюк, Е. Лібанова, А. Гальчинський, Т. Поспелова, І. Рой, О. Сливка [7–13].

Постановка завдання. Разом з наявними теоретичними обґрунтуваннями, присутніми в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних авторів, а також у працях експертів міжнародних та регіональних організацій, все ще залишається актуальним систематичний аналіз індикаторів та стандартів реального прогресу та людського роз-

витку, обґрунтування тенденцій зміни наведених індикаторів у розвинених країнах, що є метою дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Серед можливих напрямів дезагрегації даних максимального поширення набули територіально-просторові відмінності (залежно від специфіки адміністративного поділу, типу місцевості проживання, розміру населеного пункту); індивідуальна специфіка громадян (стать, вікові розмежування, етнічні групи, статус мігранта); майновий статус домогосподарства (виокремлення самостійних груп з огляду на рівень доходів, майнові групи, визначення медіанного доходу та меж бідності); форма та сектор зайнятості населення тощо.

На думку низки авторів, потенційною межею дезагрегації показників людського розвитку є можливість розрахунку індивідуальних індикаторів збалансованого людського розвитку для кожного громадянина конкретної країни [14]. В умовах сучасності разом з індикаторами збалансованого людського розвитку на глобальному рівні поширення набули відповідні розрахунки на регіональному, зокрема на європейському рівні. Зокрема, це дасть змогу звернути увагу на досвід підтримки збалансованого людського розвитку в розвинених країнах. Проте, незважаючи на наявну теоретичну та методологічну базу, недостатньо дослідженими залишаються прикладні аспекти, які стосуються вивчення досвіду використання інноваційних інструментів фінансування збалансованого людського розвитку в розвинених країнах в контексті прогресивних реформ ринкової економіки України. Отже, метою дослідження є узагальнення досвіду окремих європейських країн для його застосування в процесі побудови вітчизняних інноваційних стратегій фінансування збалансованого людського розвитку.

Для досягнення мети дослідження застосовано низку методів, зокрема методи порівняння, синтезу та системного аналізу під час розкриття понятійного апарату та аналізування особливостей фінансування людського розвитку в європейських країнах. Дослідження побудоване на ретроспективному аналізі широкого спектру публічних даних. Інформаційною базою дослідження стали статистичні дані зарубіжних країн світу, відповідні нормативно-правові акти, аналітичні матеріали міжнародних організацій, результати наукових розробок вітчизняних та зарубіжних вчених.

У рамках дослідження на першому етапі аналізуємо позиції окремих європейських економік згідно з ключовими індексами, які характеризують компоненти збалансованого людського розвитку (табл. 1).

Поточна вибірка окремих країн Європи пов'язана з їх провідними позиціями згідно з низкою критеріїв конкурентоспроможності та релеванності параметрів збалансованого людського розвитку (рис. 1).

Згідно з рейтингами базисного в контексті нашого дослідження Індексу людського розвитку (HDI) вибрані країни Європи займають досить високі позиції, що підтверджує доцільність подальшого дослідження їх фінансових механізмів забезпечення збалансованого людського розвитку як позитивного прикладу для України. Наприклад, країни, відібрані за першою групою критеріїв, є міжнародними лідерами згідно з останніми доступними даними індексу людського розвитку (HDI). Причому країнам вдалося зберегти свої лідируючі позиції та висхідну динаміку людського розвитку протягом кількох десятиліть (рис. 2).

У загальній динаміці спостерігаємо стабільні позитивні зміни. Проте збалансування є можливим за умови спільних тенденцій зміни всіх основних компонентів людського розвитку. Так, для країн, вибраних за критерієм 1, характерний не лише

високий рівень людського розвитку, але й високий ступінь збалансування його основних компонентів. Це підтверджує їх конкурентоспроможність на міжнародних ринках та релевантність вибору як прикладу застосування фінансових механізмів забезпечення збалансованого людського розвитку. Разом з наведеними вище країнами – лідерами за параметрами збалансованого людського розвитку досить високі позиції у відповідних рейтингах займають також провідні гравці на міжнародних ринках, зокрема Німеччина, Велика Британія та Франція (рис. 3).

Для країн, які відібрані згідно з другим критерієм, характерні досить високі індикатори людського розвитку. Проте виникає питання стосовно збалансування тенденцій окремих компонентів збалансованого людського розвитку. Позитивні тенденції зміни загальних індикаторів людського розвитку

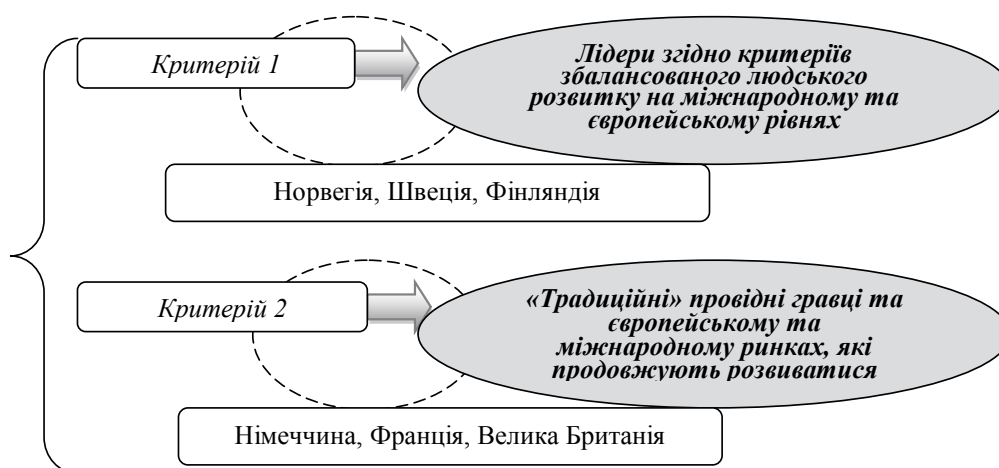

Рис. 1. Критерії вибору країн за конкурентоспроможністю та релевантністю параметрів збалансованого людського розвитку в Європі

Джерело: узагальнено авторами

Таблиця 1

Рейтинги збалансованого людського розвитку країн Європи

Країна	HDI		HCI		IDI				SPI		PI		
	Звіт 2017 року	Звіт 2016 року	Звіт 2017 року загалом	Звіт 2016 року загалом	2017 рік		2016 рік		2017 рік	2016 рік	2017 рік		2016 рік
					Загалом	ВВП (GDP per capita)	Загалом	ВВП (GDP per capita)			Загалом	Economic quality	
Норвегія	1	1	1	2	1	3	1	3	3	7	1	8	2
Німеччина	4	4	6	11	12	17	13	16	13	15	11	9	11
Швеція	14	15	8	5	6	11	6	10	8	6	5	1	8
Велика Британія	16	16	23	19	21	22	21	18	12	9	10	7	10
Франція	21	22	26	17	18	21	18	23	19	18	19	25	18
Фінляндія	23	23	2	1	11	15	11	14	2	1	3	14	3
Середнє	14,6	14,9	12,5	11,0	13,5	18,3	13,4	17,4	11,8	11,4	10,6	13,0	11,3

Джерело: узагальнено за матеріалами міжнародних рейтингів (зазначено місця в рейтингу країн, що розвиваються; подається окремим рейтингом після першої тридцятки розвинених країн)

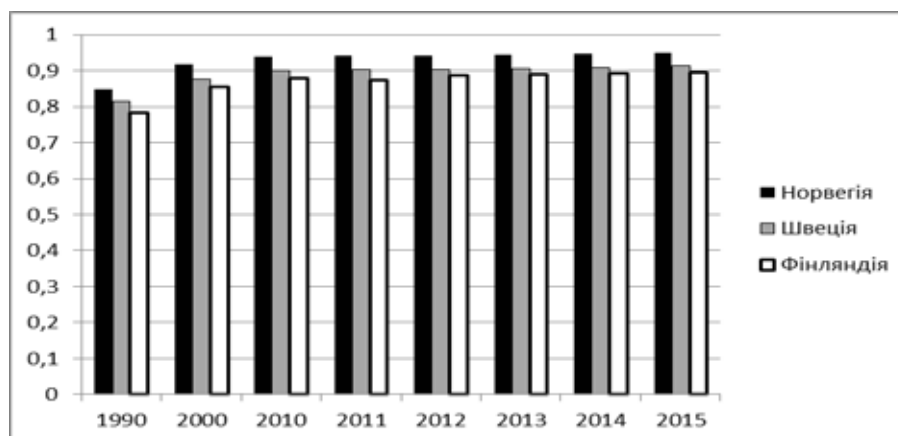

Рис. 2. Тенденції зміни Індексу людського розвитку вибраних країн Європи згідно з критерієм 1

Джерело: складено за джерелом [1]

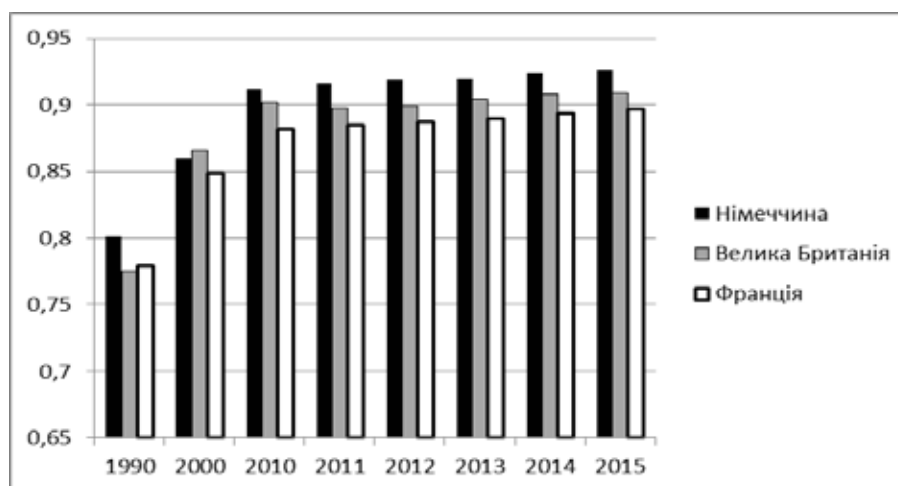

Рис. 3. Тенденції зміни Індексу людського розвитку вибраних країн Європи згідно з критерієм 2

Джерело: складено за джерелом [1]

в країнах, які відібрані згідно з другим критерієм, межують з недостатньо рівномірними тенденціями окремих компонентів людського розвитку.

Разом з Індексом людського розвитку розглядаємо також позиції зарубіжних країн згідно зі статичною компонентою, а саме критеріями Індексу людського капіталу. Динаміка зміни структурних компонентів Індексу людського капіталу (НСІ) дає змогу звернути увагу на субіндекси, які максимальним чином впливають на зміни загального показника. Зокрема, для вибраних країн Європи чітко прослідковується тенденція, коли лідируючі позиції згідно із загальним рейтингом не збігаються зі структурними рейтингами за компонентами здібностей та перегрупування, які є на порядок нижчими. Бачимо, що примноження та якісні зміни людського капіталу в Європі виникають перш за все за рахунок динамічних прогресивних змін та імплементації ноу-хау.

Аналіз національних структурних компонентів Глобального індексу конкурентоспроможності талантів (GTCI) країн Європи доводить вирішальне значення Індексу приваблювання талантів (*grow*) та компоненти глобальних знань (*global knowledge skills*). Згідно з критеріями GTCI для максимізації потенціалу талантів в контексті людського розвитку слід примножувати потенціал знань на глобальному рівні та здійснювати інноваційні зміни якісних параметрів талантів. Врахування соціальних характеристик разом з економічним показником ВВП стало можливим завдяки розвитку методики розрахунку Індексу реального прогресу (GPI), яка, однак, не є широко використовуваною на глобальному рівні. Проте наявні розрахунки дають змогу порівняти тенденції зміни Індексу реального прогресу (GPI) із ВВП (рис. 4).

З рис. 4 можемо зробити висновок, що на прикладі Швеції та Німеччини показник ВВП є дещо не

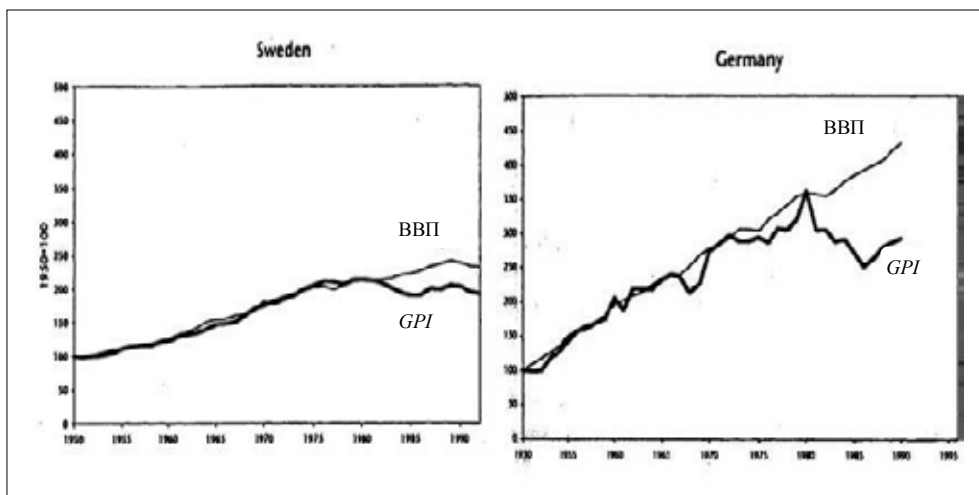

Рис. 4. Порівняльні тенденції ВВП та GPI у Швеції та Німеччині

Джерело: [15]

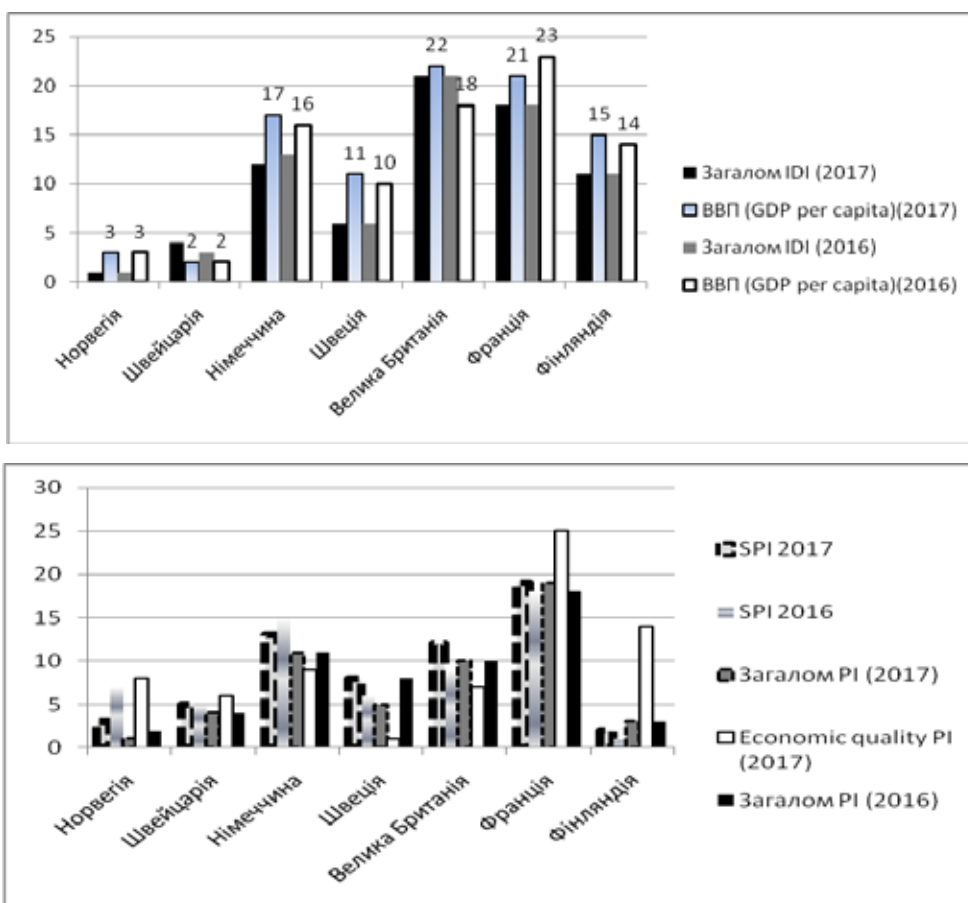

Рис. 5. ВВП та рейтинги збалансованого людського розвитку країн Європи

Джерело: узагальнено за матеріалами рейтингів

реалістичним, адже ВВП враховує виключно економічну складову, тоді як конкурентоспроможність національної економіки на міжнародному ринку значним чином залежить від соціальної складової.

Незважаючи на те, що методика розрахунку індексу реального прогресу (GPI) не набула глобального

застосування, ідея поєднання економічної та соціальної компонент, створення альтернативи ВВП знайшла своє відображення у низці нових індексів, які, зокрема, дають змогу наголосити на дослідженні відмінностей індикаторів людського розвитку загалом та економічних індикаторів у країнах Європи зокрема (рис. 5).

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, сучасні індикатори людського розвитку характеризують можливості інтеграції соціальних компонент з економічною, що забезпечує збалансування параметрів людського розвитку. Практика оцінювання стандартів людського розвитку країн Європи дає змогу зробити такі висновки:

– індикатори реального прогресу сучасності доводять нагальність поєднання економічної та соціальної компонент, що формує синергетичний ефект у системі параметрів конкурентоспроможності національної економіки на міжнародних ринках;

– людський капітал є одним з ключових факторів утримання лідерських позицій економіки у світі;

– аналіз позицій країн Європи у провідних міжнародних рейтингах доводить, що економічна компонента розвитку провідних країн Європи корелює із соціальною компонентою, яка визначається параметрам збалансування людського розвитку; подібне об'єднання є індикатором збалансування ключових процесів у сучасному людському суспільстві.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Human Development Report (2017). United Nations Development Programme. URL: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi> (дата звернення: 24.04.2019).

2. Genuine Progress Indicator (2017). Redefining Progress. The nature of economics. URL: http://rprogress.org/sustainability_indicators/genuine_progress_indicator.htm (дата звернення: 24.04.2019).

3. Human Capital Index 2016. World Economic Forum. URL: <https://widgets.weforum.org/human-capital-2016> (дата звернення: 24.04.2019).

4. The Inclusive Development Index 2018. Summary and Data Highlights. Committed to improving the state of the world. World Economic Forum. Geneva, 2018. 14 p.

5. Social Progress Index (2017). URL: <http://www.socialprogressindex.com> (дата звернення: 24.04.2019).

6. The Legatum Prosperity Index (2017). URL: <http://www.prosperity.com> (дата звернення: 24.04.2019).

7. Solow R.A. Contribution to the Theory of Economic Growth. *Quarterly Journal of Economics*. 1956. № 70. P. 65–94.

8. Rawls J.A. Theory of Justice. Cambridge, 1971. 456 p.

9. Sen A. Development and Capacity Expansion. *Journal of Development Planning*. 1989. № 19. P. 41–58.

10. Гернего Ю. Фінансовий компонент індексу людського розвитку в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип 11. С. 407–412.

11. Дибя О., Гернего Ю. Соціальні інвестиції як форма реалізації пріоритетів збалансованого людського розвитку. *International security in the frame of modern global challenges: collection of scientific works*. Vilnius, 2018. P. 207–213.

12. Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2016 році : аналітична довідка. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2017. 131 с.

13. Гальчинський А. Економічний розвиток: методологія оновленої парадигми. *Економіка України*. 2012. № 5. С. 4–17.

14. Halis A.A. A Means to Closing Gaps: Disaggregated Human Development Index. *Human Development Occasional Papers (1992–2007) HDOCPA-1994-01*. 1994. 40 p.

15. Patterson M. Prototype Genuine Progress Indicator for New Zealand: 1970–2006. Presentation to Sustainable Otautahi Christchurch University of Canterbury. School of People, Environment and Planning: Massey University, 12 March 2012.

REFERENCES:

1. Human Development Report (2017). United Nations Development Programme. URL: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi> (date of access: 24.04.2019).

2. Genuine Progress Indicator (2017). Redefining Progress. The nature of economics. URL: http://rprogress.org/sustainability_indicators/genuine_progress_indicator.htm (date of access: 24.04.2019).

3. Human Capital Index 2016. (2016). World Economic Forum. URL: <https://widgets.weforum.org/human-capital-2016> (date of access: 24.04.2019).

4. The Inclusive Development Index 2018. (2018). Summary and Data Highlights. Committed to improving the state of the world. World Economic Forum. Geneva, 2018. 14 p.

5. Social Progress Index (2017). URL: <http://www.socialprogressindex.com> (date of access: 24.04.2019).

6. The Legatum Prosperity Index (2017). URL: <http://www.prosperity.com> (date of access: 24.04.2019).

7. Solow R.A (1956). Contribution to the Theory of Economic Growth *Quarterly Journal of Economics*. No. 70. P. 65–94.

8. Rawls J.A. (1971). Theory of Justice. Cambridge : Cambridge Press.

9. Sen A. (1989). Development and Capacity Expansion. *Journal of Development Planning*. № 19. P. 41–58.

10. Herneho Yu. (2017). Finansovyi komponent indeksu liudskoho rozvytku v Ukraini. [Financial component of human development index in Ukraine]. *Економіка і суспільство*. 2017. Vol. 11. P. 407–412.

11. Dyba O., Gernego Yu. (2018). Sotsialni investytsii yak forma realizatsii priorytetiv zbalansovanoho liudskoho rozvytku. [Social investments as a form of sustainable human development priorities realisation]. *International security in the frame of modern global challenges: collection of scientific works*. Vilnius, 2018. P. 207–213.

12. Innovative activity and activity in the area of technological transfer in Ukraine in 2016. (2017). Analitichna dovidka. K. : Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy.

13. Halchynskiy A. (2012). Ekonomichnyi rozvytok: metodolohiia onovlenoi paradyhmy. [Economic development: innovative paradigm] *Економіка України*. № 5. P. 4–17.

14. Halis A.A. (1994). A Means to Closing Gaps: Disaggregated Human Development Index. *Human Development Occasional Papers (1992–2007) HDOCPA-1994-01*.

15. Patterson M. (2012). Prototype Genuine Progress Indicator for New Zealand: 1970–2006. Presentation to Sustainable Otautahi Christchurch University of Canterbury. School of People, Environment and Planning: Massey University, 12 March 2012.

Gernego IuliiaCandidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Corporate Finance and Controlling
SHEI "Kyiv National Economic University named after V. Hetman"**Vasylyshena Tetiana**Student
SHEI "Kyiv National Economic University named after V. Hetman"**REAL PROGRESS AND STANDARDS OF HUMAN DEVELOPMENT IN EUROPE**

The purpose of the article. The theoretical and methodological bases of real progress and human development standards estimation for particular European countries are researched in the article. The criteria of highly-developed European countries choice in accordance with international human development indices are analyzed. This creates the possibility to determine the appropriate rankings and their structure components that allows highlighting the synergistic effect of the combination of the social and economic component. Nowadays, there are a number of additional requirements on the parameters of the national economy competitiveness within international markets. In particular, sustainable human development is one of the greatest values within international markets. The sustainable human development is considered as sustainable social and economic growth, sustainable development of education, health cares and culture.

Methodology. Some theoretical and applied methods are used to achieve the purpose and particular goals of the current study, including the following methods: comparison, synthesis and system analysis, which are used during the disclosure of the conceptual points of the study and its nature; economics and mathematics methods, which are used to substantiate the positions of European countries within international indices; correlation and regression analysis and dynamic performance evaluation, which are used to evaluate the criteria for the human development parameters distribution in Europe and the respective trends justification; graphics, which are used to visualize the current study results.

Results. The problems of human development, as well as their quantitative and qualitative parameters assessment, are reflected both in the works of main foreign and national experts and numerous international and regional indices. There are some theoretical backgrounds on human development essence, its sustainability and indicators of sustainable human development estimation. However, there is still some lack of systematic analysis of indicators and standards for real progress and sustainable human development, the estimation of appropriate trends in highly-developed economies. The above mentioned questions create the purpose of current study. The positions of individual European economies are analyzed in accordance with the main indices that characterize the components of sustainable human development. The primary selection of particular European countries is connected with their leading positions in accordance with a number of criteria for competitiveness and sustainable human development parameters relevance. The first group of chosen countries includes some countries (Norway, Sweden, Finland), with the strongest national economies worldwide, considering the latest available data within the Human Development Index (HDI). However, there is a second group of countries, which play an important role in modern society, namely: Germany, Great Britain and France. Such countries are considered both to be the leading players within international markets and countries with sustainable economy.

Practical implications. Modern indicators of human development characterize the possibility of integrating social components with economic ones, which ensures balance of human development parameters. The practice of assessing the standards of human development in Europe makes it possible to draw the measure of conclusions.

Value/originality. The European countries positions analysis within the leading international ratings shows that the economic component of the national economies development correlates with the social component. The social component is considered as the measure sustainable human development parameters. The above mentioned combination is a background of national economy competition within modern society.